

مهاجرت و تحولات اقتصادی مناطق روستایی

مؤلف

طیبه قلاسی



انتشارات فرهوش

۱۴۰۱

سرشناسه: قلاسی، طیه، ۱۳۶۷ -
 عنوان و نام پدیدآور: مهاجرت و تحولات اقتصادی مناطق روستایی / مولف طیه قلاسی.
 مشخصات نشر: تهران: فرهوش، ۱۴۰۱.
 مشخصات ظاهری: ۳۴۵ ص.: مصور، جدول؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
 شابک: 978-622-299-060-2
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه: ص. [۳۳۷] - ۳۴۵.
 موضوع: مهاجرت داخلی Migration, Internal
 مهاجرت از شهر به روستا Urban-rural migration
 مهاجرت از روستا به شهر Rural-urban migration
 مهاجرت داخلی - ایران Migration, Internal -- Iran
 رده بندی کنگره: ۹۱۳۹۶ ر ۸ ق/۱۹۵۲ HB
 رده بندی دیویی: ۳۰۴/۸
 شماره کتابشناسی ملی: ۴۷۸۴۲۸۳
 اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا



مهاجرت و تحولات اقتصادی مناطق روستایی
 طیه قلاسی

ناظر فنی: نورگس عباسی
 طراح جلد: عاطفه انتظاری
 نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۱
 شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۹۹-۰۶۰-۲
 قیمت: ۲/۰۰۰/۰۰۰ ریال

کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناشر است.

آدرس: میدان انقلاب، خیابان کارگر شمالی، پلاک ۱۱۶۶، ساختمان سامان، طبقه پنجم، واحد ۵۰۴
 انتشارات: ۰۹۱۰۷۸۹۲۷۴۷ - ۶۶۹۳۱۶۶۹ دبیرخانه: ۶۶۹۱۱۷۲۶
 www.farhoosh-pub.com

فهرست مطالب

۱۰	پیشگفتار
۱۶	بخش اول: مهاجرت
۱۷	مقدمه
۱۸	تعریف مهاجرت
۲۳	عوامل مؤثر در مهاجرت
۲۴	سیاست‌های مهاجرتی
۳۰	شهرگرایی روستایی
۳۱	عوامل مؤثر در شهرگرایی روستایی
۳۴	تعریف و مفهوم مهاجرت معکوس
۳۷	عوامل و زمینه‌های مؤثر در مهاجرت معکوس
۴۰	تجربه کشورها در مهاجرت معکوس
۴۳	بخش دوم: مبانی اقتصاد روستا
۴۴	موضوع علم اقتصاد
۴۶	رابطه اقتصاد و جغرافیا
۵۰	موضوعات علم اقتصاد
۵۳	اقتصاد تولید کشاورزی
۵۴	بنیان اقتصادی
۵۵	بنیان‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه
۵۶	نظام اقتصادی
۵۸	انواع نظام‌های اقتصادی
۶۴	سازمان فعالیتهای اقتصادی
۶۸	عوامل توسعه اقتصادی
۷۴	رشد جمعیت و توسعه اقتصادی
۷۶	رشد جمعیت و توسعه اقتصادی در روستا
۷۸	موانع توسعه اقتصادی روستا
۸۳	مفاهیم و اصطلاحات پایه در اقتصاد روستایی
۸۷	بخش سوم: بنیان‌های اقتصادی روستا
۸۸	منابع و عوامل تولید بخش کشاورزی
۸۸	زمین

۹۹.....	تقسیم بندی اقتصادی زمین
۱۰۵.....	انواع زمین از نظر نوع استفاده
۱۰۷.....	آب
۱۱۱.....	پائین بودن راندمان آبیاری
۱۱۳.....	اقتصاد آب در مناطق روستایی
۱۱۳.....	عرضه اقتصادی آب
۱۱۴.....	تقاضای آب
۱۱۵.....	روش بررسی عملکرد بنگاههای مشغول در فعالیتهای کشاورزی
۱۱۷.....	نیروی انسانی
۱۲۳.....	راهبردهای بکارگیری نیروی کار مازاد
۱۲۴.....	اشتغال و بیکاری در مناطق روستایی
۱۲۶.....	اشتغال در مناطق روستایی
۱۲۹.....	وضعیت اشتغال و تحولات آن در بخشهای مختلف اقتصادی
۱۲۹.....	کشاورزی
۱۳۲.....	صنعت و معدن
۱۳۳.....	بخش خدمات
۱۳۳.....	ساخت سنی و جنسی شاغلین بخش کشاورزی
۱۳۵.....	ساخت آموزشی شاغلین بخش کشاورزی
۱۳۸.....	سرمایه
۱۳۸.....	نقش سرمایه در بخش کشاورزی
۱۴۰.....	انواع سرمایه جاری
۱۴۱.....	اهمیت تمرکز سرمایه در مناطق روستایی
۱۴۲.....	دلایل پائین بودن نرخ تمرکز سرمایه در مناطق روستایی
۱۴۳.....	منابع تامین سرمایه
۱۴۳.....	منابع مالی رسمی
۱۴۵.....	بانک کشاورزی
۱۵۱.....	صندوقهای روستایی
۱۵۱.....	شرکتهای تعاونی
۱۵۴.....	منابع مالی غیر رسمی
۱۵۹.....	زمینههای سرمایه گذاری در روستا
۱۶۰.....	نقش سرمایه به عنوان یک عامل تولید
۱۶۲.....	سرمایه گذاری در جهت توسعه و بهبود استفاده از منابع آب و زمین
۱۶۵.....	سرمایه گذاری در زمینههای نیروی انسانی و تحقیقات

آموزش.....	۱۶۵
ترویج.....	۱۶۶
تحقیقات.....	۱۶۹
سرمایه و تکنولوژی.....	۱۶۹
مدیریت.....	۱۷۰
نقش بازاریابی در اقتصاد روستایی.....	۱۷۳
بازاریابی محصولات کشاورزی.....	۱۷۳
عملیات بازاریابی.....	۱۷۶
عوامل بازار.....	۱۸۰
شیوه بررسی اقتصاد روستا.....	۱۸۳
بخش چهارم: کشاورزی و اقتصاد روستایی	۱۹۱
اقتصاد روستایی.....	۱۹۲
کشاورزی و اقتصاد ملی.....	۱۹۳
کشاورزی و توسعه روستایی.....	۱۹۸
چالش‌های عمده توسعه روستایی.....	۲۰۲
کشاورزی و توسعه اقتصادی روستا.....	۲۰۸
نقش محصولات کاربر در ایجاد اشتغال در نواحی روستایی.....	۲۱۲
فرایند تولید در بخش کشاورزی.....	۲۱۲
مهاجرت و اقتصاد روستایی.....	۲۱۷
نقش زنان و کودکان در اقتصاد روستایی.....	۲۱۸
نقش دولت در اقتصاد روستایی و کشاورزی.....	۲۲۲
ضرورت‌های دخالت دولت در بخش کشاورزی.....	۲۲۳
علل عقب ماندگی اقتصادی نواحی روستایی.....	۲۲۴
علل درونی.....	۲۲۶
عوامل بیرونی.....	۲۳۲
نقش مسکن در اقتصاد روستایی.....	۲۴۲
تاثیر فعالیت اقتصادی بر روی اشکال مساکن.....	۲۴۳
سازمانهای مدیریتی روستا.....	۲۴۸
بخش پنجم: صنایع روستایی	۲۵۲
صنایع روستایی، تعاریف و ویژگیها.....	۲۵۳
خصوصیات و ویژگیهای صنایع روستایی.....	۲۵۵
صنایع روستایی در ایران.....	۲۵۶

پیشگفتار

در پی مهاجرت‌های بی رویه روستاییان به شهرها، امروزه شاهد بازگشت محدود شهرنشینان به روستاها هستیم. با توجه به تلاش همه جانبه‌ای که امروزه در جهت توسعه روستاها و افزایش انگیزه مهاجران برای بازگشت به روستا در جریان است، ارزیابی مهاجرت معکوس شهر به روستا و عوامل مؤثر بر آن در مناطق مهاجرپذیر، گامی مهم در جهت رفع مشکلات ناشی از این گونه مهاجرت‌ها می‌باشد.

در ایران، پدیده مهاجرت معکوس به صورت آزاد و عموم به چشم می‌خورد. علاوه بر آن دولت با برنامه ریزی‌های موجدانه قصد بر رشد این پدیده را دارد. اما ضرورت توجه به مهاجرت معکوس عمومی (بدون دریافت شرایط اداری بالاتر و منفعت بیشتر دولتی و ...) مورد توجه بیشتری است.^۱ بنابراین، برای برقراری عدالت اجتماعی در کشور، ضروری است کارگزاران حکومتی و برنامه ریزان به شناخت علمی زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی و سایر زمینه‌های مهاجرت برگشتی بپردازند تا از این رهکردن برنامه‌ای مناسب و کارآمد برای تعادل بخشی جمعیت تدوین کنند. باید گفت، در ماده ۱۹۴ برنامه پنجم توسعه در بخش توسعه روستایی نیز به تدوین سیاستهای تشویقی در جهت مهاجرت معکوس^۲ از شهر به روستا و تثبیت نسبی جمعیت روستایی تأکید شده است.^۳

اما ضرورت استفاده از توانایی، تجربه و مهارت مهاجران، به عنوان یکی از راه حل‌های مناسب برای ایجاد اشتغال، افزایش درآمد روستاییان، جلوگیری از مهاجرت به شهرها و در نهایت توسعه‌ی کشور است.^۴

در لایحه‌ی برنامه پنجم توسعه ایران یک ماده به توسعه روستایی اختصاص دارد که به صورت مفصل در ۱۳ بند به موضوعاتی مانند بهسازی روستاها، ارتقاء شاخص‌های توسعه

۱ ربانی، طاهری و روستا، ۱۳۹۰: ۸۶

۲ معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، ۱۳۸۹: ۱۹۰

روستایی و حمایت مالی کشاورزان از طریق اعطاء تسهیلات و همچنین گسترش بیمه اجتماعی روستاییان پرداخته‌است.

بر اساس این ماده، دولت باید از گسترش کشاورزی صنعتی و صنایع روستایی با اولویت توسعه خوشه‌ها و زنجیره‌های صنعتی، کشاورزی کوچک و متوسط که بخش اعظم نهادها و عوامل تولید آن در جغرافیای روستایی وجود دارد و همچنین صنایع دستی و خدمات گردشگری و ایجاد و توسعه بازارهای محلی با اولویت مراکز دهستانهای دارای قابلیت توسعه حمایت کند. از جمله عواملی که می‌تواند بر مهاجرت معکوس و به تبع آن توسعه روستایی کمک نماید، بحث فناوری اطلاعات و ارتباطات خواهد بود. چراکه براساس شواهد بسیاری از مهاجرت‌های صورت گرفته از روستا و یا شهرهای کوچک به کلان شهرها، نبود امکانات زیر ساختی و همچنین امکانات و تکنولوژی جدید می‌باشد.^۱ در استان خراسان جنوبی مانند سایر نقاط کشور به دلیل نبود امکانات در روستاها، واقع شدن در مناطق محروم و نبود توجه کافی دولت به مشکلات آنان، روستاییان تمایل به مهاجرت به شهر داشته‌اند و این امر باعث خالی از سکنه شدن و پیر شدن جمعیت روستاها و همچنین بروز مشکلات زیادی در شهر شده است. اهمیت این تحقیق با توجه به تلاش همه جانبه‌ای که امروزه در جهت توسعه روستاها و افزایش انگیزه مهاجران برای بازگشت به روستا در جریان می‌باشد نیز قابل تبیین است و ضروری است تا با پایش و ارزیابی مهاجرت معکوس شهر به روستا و عوامل مؤثر بر آن در مناطق گامی مهم در جهت رفع مشکلات ناشی از مهاجرت روستاییان به شهر برداشته شود. به بیان دیگر، اگر امید به آینده‌ای بهتر و روشن برای روستاها داریم باید اهمیت و ارزش پژوهش علمی در این زمینه را پذیرفته باشیم و این خود گویای جایگاه تحقیق حاضر از این نقطه نظر می‌باشد.